

אור שמח

הלכות נזקי ממון פרק ו הלכה ז

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "משך חכמה" על התורה

עם ביאור אור הבינה - מאת יצחק בירך דסקל

גליון מס' ל - תשפ"ו טל: 052-7611435 מייל: y.b.daskal@gmail.com כל הזכויות שמורות ©

[ז] ¹בהמה² שהועדה, וחזרה בה מדבר שהועד לו, חזרה לתמותה כו', ומאימתי הוא חזרתו, עד שיהיו התינוקות ממשמשים בו ואינו נוגח כו':

הנה³ שיטתו דלא כפירוש התוס' (ב"ק כ"ג ע"ב ד"ה שיהו), דהם פירשו דלרבי מאיר כל שכן שאם חזר בו שלשה ימים בזה אחר

הלכה ז

ממשמשים בו ואינו נוגח" ע"כ.
³ והנה התוס' במתני' כתבו (כג, ב ד"ה שיהיו) וז"ל "שיהו התינוקות כו' - אף על גב דאדם אית ליה מזלא, מכל מקום, כיון שנעשה שפל כל כך שהתינוקות ממשמשים בו, ודאי חזר לקדמותו. ולא בא ר"מ למעט שלא תועיל חזרה שלשה ימים, אלא השמיענו דאפילו ביום אחד פעמים דאיכא חזרה, כגון ע"י תינוקות. וג' פעמים ביום אחד נראה דאין מועיל לדידיה לחזרה, אף על פי שמועיל להעדאה, דה"נ אשכחן לר"ש, דבשלשה פעמים הוי מועד, ובחזרה בעי ג' ימים" עכ"ל. מבואר בדבריהם דלרבי מאיר מהני חזרה אם שלושה ימים אינו נוגח, אבל לא מהני חזרה אם אינו נוגח שלושה פעמים ביום אחד, והטעם שלא אמר רבי מאיר חזרה דשלושה ימים, שבא ללמד שאפילו ביום אחד מהני חזרה להיות תם, אם התינוקות ממשמשים בו.

אבל הרמב"ם לא כתב אלא חזרה של תינוקות ממשמשים בו, מוכח שסובר הרמב"ם, שלרבי מאיר לא מהני חזרה אלא אם התינוקות ממשמשים בו, והולך הרמב"ם בזה לשיטתו שפירש במשנה וז"ל "והלכה כר' מאיר בהגדרת שור תם, וכל זמן שהועד השור, אינו חוזר להיות תם עד שישחקו בו הנערים ולא יזיקם בנגיחה" עכ"ל.

ויש להביא ראיה לדברי הרמב"ם, דהנה להלן (כד, א) גרסינן "תנו רבנן איזהו מועד כל שהעידו בו שלשה ימים, ותם שיהיו התינוקות ממשמשים בו ואינו נוגח דברי ר' יוסי. ר' שמעון אומר מועד כל שהעידו בו שלש פעמים, ולא אמרו שלשה ימים אלא לחזרה בלבד" ע"כ. הנה רבי יוסי סובר שנעשה מועד בשלושה ימים כשיטת רבי יהודה במשנה, ונעשה תם בתינוקות ממשמשים בו כרבי מאיר במשנה. ורבי שמעון הפך את השיטה, דסובר שנעשה מועד בשלושה פעמים כרבי מאיר במשנה, וחוזר להיות תם בשלושה ימים כרבי יהודה במשנה.

וגרסינן בגמ' (שם) "אמר רב נחמן, אמר רב אדא בר אבהו, הלכה כר' יהודה במועד שהרי ר' יוסי מודה לו, והלכה כרבי מאיר בתם שהרי ר' יוסי מודה לו. אמר ליה רבא לרב נחמן, ולימא מר הלכה כרבי מאיר במועד שהרי רבי שמעון מודה לו, והלכה כרבי יהודה בתם שהרי רבי שמעון מודה לו, אמר

¹ תמצית דבריו: רבי יהודה ורבי מאיר נחלקו באיזה אופן מועד חוזר להיות תם, לרבי יהודה אם ג' ימים לא נוגח, ולרבי מאיר אם התינוקות ממשמשים בו ואינו נוגח, ופסק הש"ס כרבי מאיר, ונחלקו הרמב"ם והתוס' האם לרבי מאיר הוא דוקא כשהתינוקות ממשמשים בו, או גם אם חזר ולא נגח ג' ימים. הרמב"ם פוסק דדוקא אם התינוקות ממשמשים בו, והתוס' פוסקים שאפילו אם לא חזר ג' ימים זה אחר זה הוי חזרה. ויש להקשות על הרמב"ם, דבתוספתא מבואר שלפי רבי מאיר אם חזר ג' ימים בזה אחר זה ולא נגח, חוזר להיות תם. ויש ליישב, דהרמב"ם דוחה את התוספתא בזה, כיון שבירושלמי מוכח, שלפי דברי מאיר אינו חוזר להיות תם אלא אם התינוקות ממשמשים בו. עוד יש ליישב, דהתוספתא איירי שלא נעשה מועד בגלל שנגח ממש ג' פעמים, אלא שרדף אחרי שורים ג' פעמים, ואנו אומדין, שאם השורים לא היו בורחים היה נוגח, וכיון שנעשה מועד רק מחמת אומדנא, די בחזרה של ג' ימים, ובזה איירי התוספתא. אבל אם נגח ממש ג' פעמים, אינו נעשה תם עד שיהיו התינוקות ממשמשים בו.

² כתב הרמב"ם וז"ל "בהמה שהועדה וחזרה בה מדבר שהועדה לו חזרה לתמותה, כיצד, שור שהועד ליגח וחזר שלא ליגח, אף על פי שהוא נוגף הרי זה תם לנגיחה, ומאימתי היא חזרתו, עד שיהיו התינוקות ממשמשים בו ואינו נוגח, וכן בשאר הדברים שהועד להן, עד שימשמשו בו ולא יהיה עושה אותן" ע"כ. הנה בהלכה א' פסק הרמב"ם ששור נעשה מועד אם נגח שלושה ימים, אבל לא בשלושה פעמים ביום אחד, וכאן איירי בחזרה להיות תם, ופסק שאינו חוזר להיות תם אלא אם התינוקות ממשמשים בו ואינו נוגח, מוכח, שאם לא נגח שלושה ימים אינו חוזר להיות תם אלא אם התינוקות ממשמשים בו ואינו נוגח, דפוסק כרבי מאיר במתני' דלהלן.

ומקור דבריו במשנה, דתנן בבא קמא (כג, ב) "איזהו תם ואיזו מועד, מועד כל שהעידו בו שלשה ימים, ותם משיחזור בו שלשה ימים, דברי ר' יהודה. רבי מאיר אומר, מועד שהעידו בו שלשה פעמים, ותם כל שיהיו התינוקות

אור שמח

הלכות נזקי ממון פרק ו הלכה ז

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "משך חכמה" על התורה

עם ביאור אור הבינה - מאת יצחק בירך דסקל

גליון מס' ל - תשפ"ו טל: 052-7611435 מייל: y.b.daskal@gmail.com כל הזכויות שמורות ©

חזר לתמותו, ואינו משלם רק חצי נזק מגופו, ומאי פריך דנפסוק להוציא ממון במועד כרבי מאיר ובתם כרבי יהודה, ועל כורחך דפירוש רבינו עיקר, דרבי מאיר סבר דבשלשה ימים לא הוי חזרה, לכן כי פסק רב נחמן דאינו חוזר לתמותו עד שיהיו התינוקות ממשמשים בו, ומכריע להוציא ממון משום דרבי יוסי סבר כוותיה, אם כוותיה לפסוק במועד כרבי מאיר, הואיל ורבי שמעון סבר כוותיה, ודו"ק:

אך⁴ צ"ע לרבינו, וכן מה שפרשו רבנן בתוספות (שם) דר' מאיר מודה דאינו חוזר לתמותו בשלשה פעמים ביום אחד, מתוספתא

זה ולא נגח, ודאי דחזר לתמותו, וכן פירש בפירוש המשנה (שם) פ"ב מ"ד, דלרבי מאיר לא מהני שום חזרה, רק שיהיו התינוקות ממשמשים בו, וסעד לרבינו מהא דאמר רב נחמן (שם כ"ד ע"א) הלכה כרבי יהודה במועד שהרי רבי יוסי מודה לו, והלכה כרבי מאיר בתם כו', ולימא הלכה כרבי מאיר במועד, והלכה כרבי בתם. ואם כן, לדעת התוספות לא קשה מידי, דאם מספקא לן הלכה כמי, הלא אמרינן המוציא מחברו עליו הראיה, ואם כן במועד הלא צריך לפסוק דבשלשה פעמים לא הוי מועד, ובתם צריך למפסק דאפילו הכי היכי שהתינוקות ממשמשים בו גם כן

חוזר להיות תם אם לא נוגח שלושה ימים אלא אם התינוקות ממשמשים בו, אם כן פוסק רב נחמן להוציא ממון במועד עד שיהיו התינוקות ממשמשים בו, ואם חזר בו שלושה ימים ולא נגח עוד דינו כמועד, מוכח שסובר רב נחמן שהלכה כרבי יוסי בודאות להוציא ממון, ושפיר הקשה לו רבא, מדוע אתה פוסק במועד להקל כרבי יהודה כי רבי יוסי פוסק כמותו, ואין אתה פוסק במועד כרבי מאיר שבשלושה פעמים נעשה מועד, כיון שרבי שמעון מודה לו, וזה ראייה לשיטת הרמב"ם.

⁴ והנה נתבאר ששיטת הרמב"ם, שלפי רבי מאיר אינו חוזר לתמותו אלא כשהתינוקות ממשמשים בו ולא בשלושה ימים, וכן נתבאר דלפי התוס' שרבי מאיר מודה בשלושה ימים שחוזר להיות תם, ומה שאמר בתינוקות הוא ללמד שיש אופן שביים אחד יחזור לתומו, אבל בשלושה פעמים אינו חוזר לתמותו, וכן כתבו התוס' שם, אבל יש להקשות טובא עליהם מדברי התוספתא.

דו"ל התוספתא (בבא קמא, ב, ב) "אי זהו תם ואי זהו מועד, מועד שהעידו בו שלשה ימים, ותם שהיו התינוקות ממשמשים לו בין קרניו. נעשה תם בן יומו, ונעשה מועד בן יומו, צהב בין הבקר שלשה פעמים זה אחר זה אפילו ביום אחד הרי זה תם, ורף שלשה רדיפות זו אחר זו אפילו ביום אחד הרי זה מועד דברי ר' מאיר. ר' יהודה אומר מועד שהעידו בו שלשה ימים זה אחר זה, ותם שהחזיר בו שלשה ימים זה אחר זה" ע"כ. פירוש, ברישא תניא כלל תם ומועד דהכל מודים בו, והוא שהעידו בו שלושה ימים נעשה מועד לדברי הכל, ואם תינוקות ממשמשים בו חוזר להיות תם, לכולי עלמא. ולאחר מכן תניא מחלוקת רבי מאיר ורבי יהודה, רבי מאיר אומר שיש אופן שנעשה תם בן יומו, ויש אופן שנעשה מועד בן יומו. ומפרש רבי מאיר באיזה אופן נעשה תם ביום אחד, אם צהב בין [פירוש היה בין שוורים בלא לנגוח] שלושה פעמים ביום אחד זה אחר זה, נעשה תם. [צהבין, הוא שתי

ליה אנא כרבי יוסי סבירא לי, דרבי יוסי נימוקו עמו" ע"כ. הנה פוסק רב נחמן כרבי יוסי לגמרי, שנעשה מועד בימים, ותם בתינוקות ממשמשים בו, כיון דרבי יוסי נימוקו עמו. [והטעם שלא אמר שפוסק כרבי יוסי, כיון שרוצה לפסוק כתנאי שבמשנה (תוס', שם)].

והנה מבואר בסוגיא דרבי מאיר שסובר שנעשה מועד בשלושה פעמים, מודה לרבי יהודה שנעשה מועד בשלושה ימים, אלא שבא להוסיף על דבריו שאפילו בשלושה ימים נעשה מועד, אבל רבי יהודה שסובר שנעשה מועד בשלושה ימים, אינו מודה לרבי מאיר שנעשה מועד בשלושה פעמים, אלא דוקא בשלושה ימים נעשה מועד. נמצא דרבי יהודה מיקל מרבי מאיר שאינו נעשה מועד אלא בשלושה ימים.

ולפי זה על מה שהקשה לו רבא יש לדקדק, מנא ליה לרבא דרב נחמן פוסק כרבי יהודה דבעינן שלושה ימים בודאות, מפני שרבי יוסי מודה לו, אולי כונת רב נחמן, דכיון שרבי יוסי מודה לרבי יהודה, ורבי שמעון מודה לרבי מאיר, הוי ספקא דדינא, ובספק המוציא מחברו עליו הראיה, ומספק יש לומר דאינו נעשה מועד אלא בשלושה ימים. וכן מה שפוסק שנעשה תם בתינוקות ממשמשים בו, מנלן דפוסק כן בודאות, הרי מובאר בסוגיא דליכא מאן דאמר דחוזר להיות תם בשלושה פעמים אלא בשלושה ימים לפי רבי יהודה, ובתינוקות ממשמשים לפי רבי מאיר, והנה לפי תוס' שרבי מאיר מודה לרבי יהודה שחוזר להיות תם בשלושה ימים שלא נוגח, על כורחך לרבי יהודה אינו חוזר להיות תם בשלושה ימים ולא בתינוקות ממשמשים בו, דאם לא כן במאי פליגי, נמצא דלפי רבי יהודה אינו חוזר להיות תם אלא באופן אחד, בשלושה ימים, ולפי רבי מאיר חוזר להיות תם בשני אופנים, או בג' ימים או בתינוקות ממשמשים בו, ואם כן רבי מאיר לקולא שנעשה יותר בקל תם, אם כן מנא ליה לרבא דרב נחמן פוסק בודאות כרבי יוסי.

אבל לשיטת הרמב"ם שסובר שרבי מאיר חולק על רבי יהודה, וסובר שאינו

אור שמח

הלכות נזקי ממון פרק ו הלכה ז

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "משך חכמה" על התורה

עם ביאור אור הבינה - מאת יצחק בירך דסקל

גליון מס' ל - תשפ"ו טל: 052-7611435 מייל: y.b.daskal@gmail.com כל הזכויות שמורות ©

עד שיגח ג' ימים זה אחר זה [ודרך לשון הקדש להשמיט השלישי, וכך צ"ל ברביעי ונגח, וכמו דתנן בפרק אלמנה ניזונית (כתובות צ"ח ע"א) היתה כתובתה ד' מאות זוז מכרה לראשון במנה כו'] והפירוש, אף שנגח ג' פעמים מ"מ אם לא היו רצופים אינו נעשה מועד, יצא ביום ראשון ונגח שוורים, בשני ונגח כלבים, בשלישי ונגח חזירין, על יד ג' מינים לג' ימים מהו שיעשה שור מועד [ובבבלי (ב"ק ל"ז ע"א) פשיט לה דנעשה מועד לכל וכן פסק רבינו (בהלכה ט)]

יצא⁶ ביום הראשון ונגח, בשני לא יצא, בשלישי יצא ונגח [וכאן גם כאן הכוונה שיצא ברביעי ונגח כמו שכתבתי] ייבא, בפלוגתא דרב אדא בר אהבה ודרב הונא כו', נדה שבדקה עצמה ביום

בג' פעמים אלא בג' ימים, דכתיב (שמות כא, כט) "וְאִם שׁוֹר נִנָּח הוּא מְחֻמָּל שְׁלֹשָׁם", והיינו שלושה ימים [כמבואר בבלי (ב, ב)].

ורבי מאיר שסובר שבג' פעמים ביום אחד נעשה מועד, מפרש את הכתוב בהפלטת נגיחות, שבא ללמד, שאם נוגח כל יום נגיחה אחרת, צריך שיהיו ג' ימים רצופין זה אחר זה, אבל אם יצא ביום ראשון ונגח, וביום השני לא נגח, ובשלישי נגח, אינו נעשה מועד עד שיגח ג' ימים רצופין, ומה שאמרו בשלישי הכונה ברביעי, דהיינו שלא נגח בשני, ויצא בשלישי ונגח, וברביעי יצא ונגח, שיש יום שני הפסק. ודרך לשון הקודש להשמיט רביעי ולקצר, כמו דתנן בכתובות (צח, א) "היתה כתובתה ארבע מאות זוז ומכרה לזה במנה ולזה במנה ולאחרון יפה מנה ודינר במנה" ע"כ, ובאמת הוא לארבעה, [וכלשון המחבר באבן העזר קג, ח היתה כתובתה ארבע מאות זוז, ומכרה לזה מנה שוה בשוה, וכן לשני, וכן לשלישי, ומכרה לרביעי שוה מנה ודינר, במנה של רביעי בלבד מכרה בטל]. והעיקר, דלרבי מאיר בא ללמד, שאפילו שאם נוגח בג' ימים צריך להיות רצופין, ואם לא - לא נעשה מועד.

עוד גרסין שם: "יצא ביום ראשון ונגח שוורים, בשני ונגח כלבים, בשלישי ונגח חזירין, על ידי שלשה מינין לשלשה ימים מהו, שיעשה שור מועד". ולא פשטו הבעיא, אבל בבבלי פשטו (לז, א) דנעשה מועד לכל, וכן פסק הרמב"ם (נזקי ממון ו, ט) "נגח שור היום וחמור למחר וגמל ביום שלישי נעשה מועד לכל".

⁶ עוד גרסין שם: "יצא ביום הראשון ונגח, בשני לא יצא, בשלישי יצא ונגח, ייבא, בתפלוגתה, דרב אדא בר אחווה ודרב הונא, דאיתפלגון, נידה שבדקה עצמה ביום ראשון ומצתה טמא, בשני לא בדקה, בשלישי בדקה

(ב"ק) פרק ב' (ה"ב) זה לשונה, איזהו תם ואיזהו מועד כו', נעשה תם בן יומו ונעשה מועד בן יומו, צהבין הבקר ג' פעמים זה אחר זה אפילו ביום אחד הר"ז תם. רדף ג' רדיפות זו אחר זו אפילו ביום אחד הרי זה מועד, דברי רבי מאיר. חזינא דרבי מאיר גם כן מודה דביום אחד בחזרה שלא נגח נעשה תם, ודלא כתוספות, ואם כן לדידן דזה ודאי דג' פעמים ביום אחד לא הוי חזרה, כמו דלא הוי מועד בג' פעמים ביום אחד, אבל בשלשה ימים בחזרה ודאי חזר לתמותו, ודלא כרבינו, וצ"ע:

ונבאר⁵ סוגיית הירושלמי (ב"ק פ"ב ה"ו) זה לשונו, מה מקיים ר' מאיר מתמול שלשום, פתר לה בהפלט נגיחות, שאם יצא ביום ראשון ונגח, בשני ולא נגח, בשלישי ונגח, אין נעשה שור מועד

תיבות: צהב - בין]. והאופן שנעשה מועד ביום אחד, אם רדף שלושה פעמים ביום אחד. ועל זה תניא, דלרבי יהודה אינו נעשה מועד אלא בשלושה ימים, ואינו נעשה מועד אלא בחזרה בשלושה ימים ככתבתי.

הנה מבואר דלרבי מאיר חוזר לתמותו בין בשלושה פעמים ביום אחד, ובין בשלושה ימים, וזה דלא כהתוס' שכתבו שבשלושה פעמים אינו חוזר ביום אחד לרבי מאיר, ודלא כהרמב"ם שסובר שלרבי מאיר אינו חוזר בשלושה ימים. ובשלמא חזרה של שלושה פעמים ביום אחד שאינו חוזר לפי הרמב"ם, ניחא, שאף על פי שהלכה כרבי מאיר בתם, יש לומר, דדוקא רבי מאיר, שסובר שנעשה מועד בשלושה פעמים ביום אחד, סובר שחוזר לתמותו בשלושה פעמים ביום אחד, אבל לדידן דאינו נעשה מועד אלא בשלושה ימים, אינו חוזר להיות תם בשלושה פעמים, אבל בשלושה ימים צריך לחזור, והוא תמיה על הרמב"ם, וצ"ע.

[ודע דאין הכרח לומר דמתני' פליגא על תוספתא, דאם למתני' יש חזרה בשלושה פעמים ביום אחד שאינו נוגח, מדוע נקט רבי מאיר שהתינקות ממשמשמין בו ביום אחד, טפי הוה ליה למימר שאפילו חזרה שלושה פעמים ביום אחד הוי חזרה, זה אינו נכון, כי תינקות ממשמשמין בו מיד נעשה תם, ובאינו נוגח, צריך שלושה פעמים ביום אחד שלא יגח].

⁵ וכדי לבאר שיטת הרמב"ם, מקדים רבינו לבאר את הירושלמי, ובזה יתבאר שיטת הרמב"ם, דעל מתני' דתנן הנ"ל דפליגי רבי יהודה ורבי מאיר, גרסין בירושלמי (ב, ו) "מה טעמא דר' יודן, מתמול שלשום. מה מקיים רבי מאיר מתמול שלשום, פתר לה בהפלט נגיחות, שאם יצא ביום ראשון ונגח, בשני ולא נגח, בשלישי נגח, אין נעשה שור מועד עד שיגח שלשה ימים זה אחר זה" ע"כ. פירוש, מה הטעם של רבי יהודה שאינו נעשה מועד

אור שמח

הלכות נזקי ממון פרק ו הלכה ז

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "משך חכמה" על התורה

עם ביאור אור הבינה - מאת יצחק בירך דסקל

גליון מס' ל - תשפ"ו טל: 052-7611435 מייל: y.b.daskal@gmail.com כל הזכויות שמורות ©

מקומות] דבשלשה ימים הואי זבה, ואם לא בדקה ביום שני מי הואי ספק זבה או דילמא ודאי זבה, דחד אמר כיון שלא בדקה אין היום מפסיק, שבכולם ראתה על ידי בדיקות, ואמרינן אילו בדקה גם ביום שני, ודאי מצאת דם, כן לדידיה גם הכא, היום שלא יצא אינו מפסיק, דאמרינן אילו יצא ודאי נגח, והוא מועד, ולאידך הוי ספק מועד. וזה ברור בס"ד.

רב⁷ ירמיה בשם רב הלכה כרבי מאיר בתמה, וכרבי יהודה בהעדאה, דתני שור שנגח ג' פעמים ביום אחד אינו מועד, ומה

ראשון ומצאת טמא, בשני לא בדקה, בשלישי בדקה ומצאת טמא, [גם כאן הכוונה שברביעי בדקה ומצאת טמא, רק ההפסקה אומר בפירוש, אבל בכמה פעמים נעשה מועד ובכמה פעמים נעשה זבה זה ידעינן דבג' פעמים, וסמך על הידוע ומבין] ואין זה ענין לפלוגתא דרב ולוי (נדה ס"ח ע"א) בנדה שלא נטהרה עדיין ולא הפסיקה בחזרת טהרה כלל, והוא נידון אחר, ולא נזכר ברבינו, ודלא כמראה הפנים, רב הונא בשם רב אמר נדה ספק, רב אדא בר אהבה בשם רב נדה ודאי, פירוש, דנדה הכוונה זבה [כי כן דרך הירושלמי לקרוא לזבה נדה בריש כלל גדול, ועוד

הפסקה, אבל כשלא בדקה אין זה הפסקה, כי בכל פעם שבדקה מצאה דם, ויש כאן רציפות שבכל פעם שבודקת מוצאת דם, ואף על פי שצריך ג' ימים רצופין, היינו שלא תהיה הפסקה, אבל אם אין הפסקה ממש, דהיינו שלא בדקה כלל, אנו אומרים שאם היתה בודקת היתה מוצאת דם גם בשני, או דלמא צריך להיות דם ממש ג' ימים רצופין, וכיון שלא ידעינן אם היה דם בשני הוי ספק זבה, ולא יצאה מידי ספק, כיון שראתה בשלישי ורביעי אמרינן שמא ראתה בשני ולא ידענו.

וכשם שנחלקו בזבה הוא הדין לענין מועד, שכמו בזבה יש דין רצופין, ונחלקו באופן שלא בדקה, האם זה נחשב הפסקה, הוא הדין במועד שגזרת הכתוב שיהיה רצופין, יש להסתפק אם השור לא יצא, האם הוי הפסקה, דדין זבה ומועד שוין ממש לענין זה שצריך רצופין. וכמו שביארנו את שני השיטות בזבה, הוא הדין ממש לענין מועד.

⁷ עוד איתא בירושלמי "רב ירמיה בשם רב הלכה כר' מאיר בתמה וכו' יודה בהעדאה. דתני שור שנגח שלשה פעמים ביום אחד אינו מועד, ומה תלמוד לומר מתמול שלשום, אלא שאם חזר בו שלשה ימים זה אחר זה אינו נידון אלא כתם. הוינן סברין מימר הלכה כרב הונא דו אמר מעין שניהם, אתא רב ירמיה בשם רב הלכה כרבי מאיר בתמה וכו' יודה בהועדה" ע"כ. תוכן דברי הירושלמי לומר, שבתחלה סברו שיש לפסוק כהבדייתא דתני שור כו', לכן בא רב ירמיה ואמר כו'.

והנה דברי הברייתא תמוה, דתניא שאם נגח שלושה פעמים ביום אחד אינו נעשה מועד, מוכח דבעינן שלושה ימים מדכתיב מתמול שלשום, אם כן מדוע מפרשת הברייתא דמתמול שלשום נאמר על חזרה. לפיכך מפרש רבינו דיש להגיה בדברי הברייתא, דצריך למחוק תיבת "אינו", ולפי זה בשלושה פעמים ביום אחד נעשה מועד כרבי מאיר במשנה, ועל זה מקשה הברייתא אם כן מאי כתיב מתמול שלשום, ומתרץ, על חזרה, דבחזרה להיות

ומצתה טמא, רב אדא בר אחווה בשם רב נידה וודאי, רב הונא בשם רב אמר נדה ספק" ע"כ.

והנה לעיל נתבאר דאם נגח בראשון ולא נגח בשני, דהיינו שיצא החוצה וראה שורים ולא נגח, וחזר ונגח בשלישי וברביעי לא נעשה מועד, כיון שהיתה לו הפסקה, ועל זה כתיב אתמול שלשום למעט הפסיק, וחוקר הירושלמי מה הדין אם יצא בראשון ונגח, ובשני לא יצא כלל החוצה, ובשלישי יצא ונגח, וכן ברביעי. ומה שכתב הירושלמי בשלישי, הכוונה ברביעי כמו שנתבאר לעיל, ואמר הירושלמי, דדין זה תלוי במחלוקת רב אדא בר אהבה בשם רב, עם רב הונא בשם רב, דנחלקו בזבה [ודרך הירושלמי לקרוא לזבה נדה בהרבה מקומות] שטמא בראתה ג' ימים רצופין, ונחלקו מה הדין אם ביום הראשון בדקה ומצאה שהיא טמאה, וביום השני לא בדקה כלל, ובשלישי בדקה ומצאה טמאה. גם כאן היינו פעם רביעית, שהירושלמי רק בא לפרש אלא את ההפסקות, ולא את מספר הנגיחות והראיות של טמאה, דזה ידוע שהם שלושה פעמים, וסמך על המבין [ואין זה ענין לפלוגתא דרב ולוי (נדה ס"ח ע"א) בנדה שלא נטהרה עדיין ולא הפסיקה בחזרת טהרה כלל, והוא נידון אחר, ולא נזכר ברבינו, ודלא כמראה הפנים].

דרב הונא בשם רב אמר שהיא ספק נידה, הינו ספק זבה, שיתכן שאם היתה בודקת בשני היתה רואה שהיא טמאה, ורב אדא בר אהבה סובר בשם רב שהיא בודאי טמאה, דאין היום שלא ראתה מפסיק, כיון שלא בדק, ואנו תולין ואומרים שאם הייתה בודקת היתה רואה שהיא טמאה.

וממש אותה המחלוקת היא בשור שנגח בראשון, ולא יצא בשני, ונגח בשלישי וברביעי, האם אמרינן שאם היה יוצא בשני היה נוגח, דלפי רב הונא הוא ספק מועד, ולפי רב אדא בר אהבה הוא ודאי מועד.

ושורש מחלוקתם האם הפסקה הוא דוקא שבודקת ורואה שאינה זבה הוי

אור שמח

הלכות נזקי ממון פרק ו הלכה ז

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "משך חכמה" על התורה

עם ביאור אור הבינה - מאת יצחק בירך דסקל

גליון מס' ל - תשפ"ו טל: 052-7611435 מייל: y.b.daskal@gmail.com כל הזכויות שמורות ©

ולמדנו⁸ כמה מילי מעליותא מירושלמי זה, חדא דבשלשה ימים שאינן רצופים בזה אחר זה, אינה נעשית זבה, ודלא כמו שכתבו תלמידי רבי סעדיה גאון, וכבר השיגוהו תוספות (ד"ה וכן) ורמב"ן בנדה (דף נ"ד ע"א).

ושנית⁹, דהוי דלא כשיטת התוספות (ב"ק כ"ג ע"ב ד"ה שיהו), דלרבי מאיר בג' פעמים ביום אחד לא הוי חזרה, ובג' ימים זה אחר זה הוי חזרה, וזה נסתר מדברי הירושלמי כאן, דפריך מה מקיים רבי מאיר מתמול שלשום, לוקמי לענין חזרה, וכמו דמוקי תנא דברייתא להך קרא. אך אם נפרש דלרבי מאיר כמו דבג' פעמים ביום אחד הוי מועד גם בג' פעמים ביום אחד חזר לתמותו, וכהתוספתא, אתי שפיר.

וניחא¹⁰ נמי מה דצריך טעם על מה שפסק רב, דפשיטא דמספק גם כן קיימא לן כר' יהודה דבשלשה פעמים ביום אחד לא הוי

ת"ל מתמול שלשום, אלא שאם חזר בו ג' ימים זה אחר זה אינו נידון אלא כתם, הוינן סברין מימר הלכה כרב הונא, דו אמר מעין שניהם, אתא רב ירמיה בשם רב הלכה כרבי מאיר בתמה וכרבי יהודה בהעדאה. והוא תמוה, ונראה ברור דכך צ"ל, דתני שור שנחג ג' פעמים ביום אחד מועד, ומלת אינו טעות סופר, ומה ת"ל מתמול שלשום, אלא שאם חזר בו ג' ימים זה אחר זה אינו נידון אלא כתם [והוא כר' שמעון דמיייתי בבבלי] הוינא סברין מימר הלכה [כהך תונא] דו אמר מעין שניהם, פירוש דהיייתי אומר הלכה כהמכריע, כהך תנא דברייתא דבמועד סבר כר' מאיר ובתם כר' יהודה, אתא רב ירמיה בשם רב הלכה כרבי מאיר בתמה וכרבי יהודה בהעדאה, דבשלשה פעמים לא הוי מועד, וזה אמת ברור בירושלמי לכל מעיין:

תם צריך להיות שלושה ימים, והוא שיטת רבי שמעון המובא בסוגיא לעיל. וכך ביאור הירושלמי, דהוי סבורים לפסוק הלכה כהאי תנא דמתני' [ורבינו משנה הגירסא מרב הונא, לגרוס הך תונא], כיון שהוא מעין שניהם, דהיינו שהיא שיטה מכרעת בין רבי יהודה ובין רבי מאיר, שלענין העדאה די בשלושה פעמים כרבי מאיר, ובתם כרבי יהודה שצריך לחזור שלושה ימים, לכן בא רב ירמיה ואמר להפך, דנכריע ביניהם בדרך הפוכה, דהלכה כרבי מאיר בתמה, עד שהתינוקות ממשמשינ בן, ובמועד כרבי יהודה שיגח שלושה ימים, ובשלושה פעמים לא הוי מועד. זה ביאור הירושלמי ללא ספק.

⁸ ועכשיו למדנו מהירושלמי כמה הלכות גדולות. אחד, שזבה אינה נעשית זבה אלא בשלושה ימים רצופים, ואם הפסיקה יום אחד, דהיינו שבדקה בשני ולא ראתה, ובשלישי ורביעי ראתה לא הוי זבה, ודלא כתלמידי רבי סעדיה גאון [המובא להלן], וכבר הקשו עליו תוספות בנדה (נד, א) וז"ל "וארבעה לילות מתוך י"ח. משמע כאן בהדיא, דאין נעשה זבה גדולה, ולא צריכה ד' נקיים עד שתראה ג' ימים רצופין ב"א יום, ודלא כאותם שכתבו בשם רבינו סעדיה שצריכה שבעה נקיים אפילו ראתה ב"א ג' ימים מפורזים" עכ"ל, וכן כתב הרמב"ן בחידושי נדה (שם) וז"ל "וכן יש שבושין בחבורי הראשונים בקצתם, כגון רב סעדיה שכתב שכל אחד עשר יום שביין נדה לנדה בשלש ראיות של שלשה ימים נעשית זבה גדולה בין ברצופין בין במפורזין, וזה טעות מתפרש כאן ובכמה מקומות דרצופין בעינן ולא מפורזין. ועל כיוצא בדברים הללו ידו כל הדוים, שהתורה

משתכחת מלומדיה, ואין אדם מוצא הלכה ברורה במקום אחד" עכ"ל.
⁹ עוד יש ללמוד מהירושלמי, דלפי רבי מאיר שסובר שנעשה מועד בג' פעמים, גם בחזרה נעשה תם בג' פעמים ביום אחד, דלא כהתוס', דהנה הירושלמי מקשה מה יעשה רבי מאיר עם הפסוק אתמול כו', ותיריך דבא ללמד דבעינן רצופין, וקשה, מדוע לא תירצו דבעינן ללמד שחזרה היא בג' ימים, אלא מוכח דלפי רבי מאיר כשם שנעשה מועד בג' פעמים, נעשה תם בג' פעמים, ודלא כהתוס'. ואין לומר דלא מסבר לירושלמי שהכתוב אתמול שלשום בא ללמד על חזרה להיות תם, אלא בא ללמד איך נעשה מועד, ולכן מעמיד הכתוב בנעשה מועד ברציפות, דהא כבר נתבאר דלתנא דברייתא מעמיד הירושלמי את הכתוב בחזרה של ג' ימים, וזה ראייה לתוספתא, דלרבי מאיר בג' פעמים הוי חזרה, ולכן אי אפשר להעמיד את הפסוק בחזרה להיות תם בג' ימים.

¹⁰ והנה נתבאר לעיל דלפי הרמב"ם, רבי מאיר דאמר דחזרה לתם בתינוקות ממשמשינ בן, הוא דוקא בזה, ולא בחזרה של ג' ימים. ולפי התוס', לרבי מאיר חזרה בג' ימים הוי חזרה, ומה שאמר תינוקות, היינו שאפילו בתינוקות ממשמשינ בג' פעמים ביום אחד הוי חזרה. ולפי נחלקו איזה חזרה עדיפה, דלרמב"ם חזרה של תינוקות עדיפה מחזרה דג' ימים, ורבי מאיר דאמר חזרה דתינוקות, היינו דוקא תינוקות ולא בג' ימים. ולתוס' חזרה דג' ימים עדיפה מחזרה דתינוקות ממשמשינ, ורבי מאיר דאמר תינוקות ממשמשינ, היינו אפילו בזה, וכל שכן בחזרה דג' ימים. ולפי זה, לרבי יהודה דאמר דחזרה הוא בג' ימים, לפי הרמב"ם, לרבי יהודה

אור שמח

הלכות נזקי ממון פרק ו הלכה ז

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "משך חכמה" על התורה

עם ביאור אור הבינה - מאת יצחק בירך דסקל

גליון מס' ל - תשפ"ו טל: 052-7611435 מייל: y.b.daskal@gmail.com כל הזכויות שמורות ©

אמר רב לית ליה להנך כללי, מכל מקום הירושלמי פליג על תלמודין, וסבר דרב אית ליה הנך כללי, כמפורש בירושלמי פרק היה קורא (ברכות פ"ב) הלכה ד' עיין שם, ואם כן צריך לומר, דמשום הך ברייתא דהוי מכריע, לכן צריך למיפסק הלכה, ודו"ק היטב:

ואפשר¹² לומר דתנא דתוספתא (ב"ק פ"ב ה"ב) סבר דרדף ג' רדיפות אפילו לא נגח ג' כ הוי מועד, וכמו דסבר רבה בבבלי (דף

ברכות פ"ב) הלכה ד' עיין שם, ולכן הוצרך הירושלמי לומר, שמשום הך ברייתא דהוי מכריע, לכן צריך למיפסק הלכה, ודו"ק היטב.

העולה מזה, דהטעם שפסק הרמב"ם שחזרה הוי רק בתינוקות ממשמשיין ולא בג' ימים, אף על פי שבתוספתא מוכח שבג' ימים הוי חזרה, ולרבי מאיר אפילו בג' פעמים ביום אחד הוי חזרה, ואם כן לדידן היה לפסוק לפחות בג' ימים הוי חזרה, וכמו שהקשה רבינו לעיל, הטעם שלא פסק הרמב"ם כהתוספתא, כיון שבירושלמי מוכח שלא סובר כהתוספתא, אלא סובר שלרבי מאיר לא הוי חזרה בג' ימים, אלא בתינוקות ממשמשיין, ולכן תירץ דאתמול דכתיב הוא להפסקות, ופוסק הרמב"ם כהירושלמי.

¹² עוד דרך לישב שיטת הרמב"ם מהתמיה מהתוספתא הוא, כשנדקדק בלשון התוספתא, דתניא (בבא קמא פרק ב הלכה ב) "רדף שלשה רדיפות זו אחר זו אפילו ביום אחד הרי זה מועד דברי ר' מאיר" ע"כ. והנה יש לדקדק, מדוע לא תניא נגח ג' פעמים זו אחר ביום אחד, ונקט "רדף". לפיכך יש לומר דלא איירי בתוספתא שנגח ממש, אלא רק רדף, ולא הצליח לנגח, אבל אנו אומדין ומשערין, שאם השור לא היה בורח היה מנגח אותו, וכן סובר רבה בבבלי (דף מ"א ע"א) שאם אמדוהו לג' בני אדם כו' אפילו לא נגח ממש נעשה מועד, וכן אמרו בירושלמי (שם פ"ד ה"ב) ר' יוסי ב"ח כשרדף שלש רדיפות, והן משערין שיש ברדיפתו נגיחה, [פירוש אם לא ברח השור ודאי נגח], ומה שאמרה התוספתא רדף ג' רדיפות בזה אחר זה אפילו ביום אחד הרי זה מועד, פירוש אף שרדף ולא נגח.

ועל פי זה יש לומר, דמה שאמרו בתוספתא שאם חזר ג' פעמים ביום לא נעשה מועד, היינו דוקא באופן זה שלא עשה מעשה נגיחה, אז די אם היה בין שורים ג' פעמים ולא נגח, אבל כאשר נגח ממש, באמת לרבי מאיר לא די בזה שחזר בג' ימים אם לא שיהיו תינוקות ממשמשיין בו ואינו נוגח, ובזה מיושב היטב שיטת הרמב"ם. וזה דרך מחודד ליישב שיטת הרמב"ם. [אבל צריך טעם, כיון שנעשה מועד ממש מאי נפקא מינא באיזה דרך נעשה מועד. וצריך לומר, דלענין חזרה ממעשיו, תלוי מה היו מעשיו, כדי שיחזור

מועד, ובחזרה בתינוקות ממשמשיין בו גם כן חזר לתמותו, דהמוציא מחברו עליו הראיה, ומוכח דלא כשיטת רבינו דחזרה בתינוקות עדיפא מחזרה דשלשה ימים, דאם כן מאי צריך טעם דרב פסק דלא נימא הלכה כדברי המכריע.

אולם¹¹ יש לפרש דצריך טעם על מה דפסק הלכה כרבי יהודה בהעדאה לחוד, או משום דכללא הוא בכל מקום רבי מאיר ורבי יהודה הלכה כרבי יהודה, אף על גב דבבלי בעירובין (דף מ"ו ע"ב)

הוי חזרה גם בתינוקות ממשמשיין, ולפי התוס' לרבי יהודה הוי חזרה דוקא בג' ימים ולא בתינוקות ממשמשיין, דכיון דלא אמר אלא ג' ימים, מנלן לומר דאף בתינוקות ממשמשיין הוי חזרה.

והנה רב פוסק בתם כרבי מאיר דבתינוקות ממשמשיין הוי חזרה, והנה הירושלמי בא לתת טעם מדוע הוצרך רב לפסוק בתם מאיר, ועל זה מביא ברייתא שמכריע לפסוק בתם כרבי יהודה, לכן הוצרך רב לפסוק בפירוש בתם כרבי מאיר, כדי שלא נפסוק כהברייתא.

והשתא לפי שיטת הרמב"ם, רב דפוסק כרבי מאיר בתם, הוי חזרה רק בתינוקות ממשמשיין ולא בג' ימים, ולפי רבי יהודה הוי חזרה בג' ימים וגם בתינוקות ממשמשיין, אין צריך לתת טעם מדוע הוצרך רב לפסוק כרבי מאיר, כיון דלולי דברי רב, מחמת הספק, היינו פוסקים בתם כרבי יהודה, דהוי חזרה בין בתינוקות ממשמשיין ובין בג' ימים, להקל, דהמוציא מחברו עליו הראיה, לפיכך הוכרח רב לפסוק לחומרא, דלא הוי חזרה אלא בתינוקות ממשמשיין, אבל בג' ימים לא הוי חזרה, ומדוע הירושלמי נושא ונותן מדוע הוצרך רב לפסוק כרבי מאיר בתם.

אבל לשיטת התוס' נחא, דרב דפוסק כרבי מאיר בתם, הוי חזרה בין בתינוקות ממשמשיין ובין בג' ימים, לפיכך מקשה הירושלמי, מדוע הוצרך רב לפסוק שבכל אופן הוי חזרה, גם ללא דברי רב ידענו שמספק המוציא מחברו עליו הראיה, ויש לפוסק שאינו נעשה מועד בג' פעמים אלא בג' ימים כרבי יהודה, וכן לענין חזרה יש לפסוק מספק שהוי חזרה בין בג' ימים, ובין בתינוקות ממשמשיין.

¹¹ ומבאר רבינו, דלפי הרמב"ם יש לומר, דהיה קשה לירושלמי, מדוע פסק רב כרבי יהודה דוקא במועד, ולא בתם. ועוד יש לומר דהוה קשיא לירושלמי, שכלל הוא שבכל מקום הלכה כרבי יהודה לגבי רבי מאיר, ומדוע הוצרך לפסוק במועד כרבי יהודה. ואף על פי שהש"ס בעירובין (דף מ"ו ע"ב) אמר שרב לא סובר כלל זה, מכל מקום הירושלמי חולק על הבבלי, וסובר שרב סובר כלל זה, כמפורש בירושלמי פרק היה קורא

אור שמח

הלכות נזקי ממון פרק ו הלכה ז

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

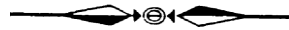
בעל מחבר ספר "משך חכמה" על התורה

עם ביאור אור הבינה - מאת יצחק בירך דסקל

גליון מס' ל - תשפ"ו טל: 052-7611435 מייל: y.b.daskal@gmail.com כל הזכויות שמורות ©

ורב¹³ אשי דמסיק (ב"ק מ"א ע"א) אומדנא לאו כלום הוא, היינו דסבר דלרבנן דפליגי על ר' אחא (ב"ב צג, א) בגמל שהיה אחר בין הגמלים ונמצא גמל הרוג בצדו דאינו חייב, כ"ש דאינו נעשה מועד, לכן דחה הך תוספתא (ויש לעיין בזה) ומיושב פסק רבינו דהיכי דנגח לא מהני חזרה רק עד שיהיו תינוקות ממשמשיין בו, ודוק היטב בכ"ז¹⁴:

מ"א ע"א) כגון שאמדוהו לג' ב"א כו', וכמו דאמר בירושלמי (שם פ"ד ה"ב) ר' יוסי ב"ח כשרדף שלש רדיפות, והן משערין שיש ברדיפתו נגיחה, [פירוש אם לא ברח השור ודאי נגחו] וזה שאמרה התוספתא רדף ג' רדיפות בזא"ז אפילו ביום אחד ה"ז מועד, פירוש אף שרדף ולא נגח, ובכה"ג שלא עשה מעשה נגיחה סגי אם צהבין הבקר זה (בזה) [אחר זה] ג' פעמים אפילו ביום אחד, אבל היכי שנגח לא סגי לר"מ אף בחזרה בג' ימים, אם לא שיהיו תינוקות ממשמשיין בו ואינו נוגח, וזה דרך מחודד.

בירושלמי. חד אמר דהוי ספק מועד, דדלמא אם היה יוצא היה נוגח בשני, וחד אמר דהוא ודאי מועד, שכיון שנגח שלישי ורביעי אמרינן שאם היה יוצא בשני ורואה שורים, בודאי היה נוגח.

ד. האשה אינה נעשית זבה אלא אם ראתה שלושה ימים רצופין זה אחר זה. ולכן, אם ראתה בראשון, ובדקה בשני ולא ראתה, ובשלישי ורביעי ראתה, אינה נעשית זבה.

ה. אם ראתה בראשון, ולא בדקה ולא בדקה בשני, ובשלישי ורביעי ראתה, יש אומרים שהיא ספק זבה, שאולי אם היתה בודקת היתה רואה. ויש אומרים שהיא ודאי זבה, שבכל פעם שבדקה ראתה, יש לומר שאם היתה בודקת בשני היתה רואה.

ו. לא נעשה מועד אלא אם נגח ממש. אבל אם רדף אחרי שור, ואנו משערים שאם לא היה בורח ממנו, היה נוגח אותו, מכל מקום לא נעשה מועד, דאומדנא לאו כלום היא.

מהם].

¹³ והטעם שהרמב"ם לא הביא את התוספתא להלכה, ולא כתב שאם רדף ג' פעמים נעשה מועד, וחוזר להיות תם אם ראה ולא ג' פעמים, כיון שהרמב"ם סובר דהש"ס שלנו חולק על התוספתא, שהרי רב אשי מסיק (ב"ק מ"א ע"א) שאומדנא לאו כלום הוא, והראיה ממה שסובר רב אשי שרבנן חולקים על ר' אחא (ב"ב צג, א) בגמל שהיה אחר בין הגמלים ונמצא גמל הרוג בצדו דאינו חייב, וכל שכן שאינו נעשה מועד, לכן דחה הרמב"ם את תוספתא (ויש לעיין בזה), ולפי זה מיושב היטב פסק הרמב"ם שאם נגח ממש ונעשה מועד לא מהני חזרה רק עד שיהיו תינוקות ממשמשיין בו, ודו"ק היטב בכל זה.

¹⁴ דינים העולים:

א. שור אינו נעשה מועד אלא אם יגח בשלושה ימים, זה אחר זה.

ב. נגח ביום הראשון, אבל ביום השני ראה שורים ולא נגח, ונגח ביום השלישי, וביום הרביעי, אינו נעשה מועד דצריך להיות שלושה ימים רצופים.

ג. שור שנגח ביום הראשון, וביום השני לא יצא לחוץ, וביום השלישי יצא ונגח, ושוב יצא ברביעי ונגח, נחלקו